

ÇOCUK, AİLE VE DAVRANIŞ

1

BEBEK VE ÇOCUĞU YETİŞKİNDEN AYIRAN DAVRANIŞ ÖZELLİKLERİ(1)

- 1. Bağımlılık,**
- 2. Güçsüzlük,**
- 3. Değerlendirme Farklılığı,**
- 4. Duygularda Dalgalanım,**
- 5. Neden-Sonuç İlişkisinde Algı Yetersizliği,**
- 6. Hayal Kurma,**
- 7. Engellenme Eşiğinde Düşüklük,**
- 8. Temel Düşünce Özellikleri,**
 - Somut Düşünce,
 - Büyüsel Düşünce,
 - Ben Merkezci Düşünce,
 - Animistik Düşünce,

BEBEK VE ÇOCUĞU YETİŞKİNDEN AYIRAN DAVRANIŞ ÖZELLİKLERİ(2)

1. BAĞIMLILIK;

- Bebek ve çocuklar anne ve babalarına bağımlıdır,
- Biyolojik gereksinimleri kadar sevgi ve ilgi de çok önemli,
- Sevgi ve ilgi için, çevredeki bireyler özellikle aile,anne ve baba önemlidir,
- Bağımlılık, okul çağına (7 yaş) kadar güçlüdür,
- Okul çağında toplumsallaşmanın yoğunlaşmasıyla azalmaya başlar, ancak adölesan dönemine dek sürer,
- Adölesan döneminde ise Bağımsızlık Kazanma Davranışları öne çıkar,

2. GÜÇSÜZLÜK;

- Bebek ve çocuklar doğa koşullarına yeterince dayanıklı değildir,
- Bakım, destek, sevgi, denetim ve koruma gereksinimleri var,

BEBEK VE ÇOCUĞU YETİŞKİNDEN AYIRAN DAVRANIŞ ÖZELLİKLERİ(3)

3. DEĞERLENDİRME FARKLILIĞI;

- Bebek ve çocuklar olayları yetişkinler gibi algılayamaz,
- Farklı algı, korku ve kaygıları olabilir, (**Yabancı Fobisi, Ayrılık Anksiyetesi, Terkedilme Fobisi, Hayvan ve vb.den korkma**),

4. DUYGULARDA DALGALANIM;

- Çocuklar **ağlarken kolayca gülebilir, gülerken ağlayabilir,**
- Bu durum yetişkinlerde normal değildir,

BEBEK VE ÇOCUĞU YETİŞKİNDEN AYIRAN DAVRANIŞ ÖZELLİKLERİ(4)

5. NEDEN-SONUÇ İLİŞKİSİNDE ALGI YETERSİZLİĞİ;

- Çocuk olaylar arasında sağlıklı neden sonuç ilişkisi kuramaz,
- Çocuğun sorularına “**sen anlamazsın**” yanıtı verilmemeli, onun anlayabileceği uygun dille açıklanmalı,

6. HAYAL KURMA;

- Hayal dünyaları çok zengindir.
- Hayallerini gerçek yaşanmış olaylar gibi anlatabilirler,
- Bu durumda yalancılıkla suçlanmamalı,

BEBEK VE ÇOCUĞU YETİŞKİNDEN AYIRAN DAVRANIŞ ÖZELLİKLERİ(5)

7. ENGELLENME EŞİĞİNDE DÜŞÜKLÜK;

- Çocuğun isteğinin engellenmesi, yerine getirilmemesi durumunda dayanıklılık düşüktür,
- İsteklerin engellenmesi karşısında kolayca ağlar tepinir,
- İstek, her zaman yerine getirilmemeli ise de, baskı ve şiddetle engellenmesi de zararlı,
- Sevecen yaklaşımlarla çocuk ikna edilmeye çalışılmalı,

BEBEK VE ÇOCUĞU YETİŞKİNDEN AYIRAN DAVRANIŞ ÖZELLİKLERİ(6)

8. TEMEL DÜŞÜNCE ÖZELLİKLERİ;

✓ a. SOMUT DÜŞÜNCE:

- Çocuk soyut objeleri kavrayamaz, somutlaştırma eğilimindedir.
- Deyim ve atasözleri kavrayamaz."Tanrı" kavramını farklı düşünür,

✓ b. BÜYÜSEL DÜŞÜNCE:

- Masallara düşkündür ve masaldaki kahramanların abartılı gücüne inanır,
- Olağanüstü dileklerin gerçekleşeceğini düşünür,

✓ c. BEN MERKEZCİ DÜŞÜNCE:

- Bencildir,Egosu id eğilimlidir,
- Oyuncak ve eşyalarını,sevdiği kişileri,başkalarıyla paylaşmak istemez,kıskanır,
- Kendisi giderken ayın da kendisiyle geldiğini, arkadaşı olduğuna inanabilir,
- Saklambaç oynarken, başını gizler,vücudun tümüyle gizlendiğini zanneder,

✓ d. ANİMİSTİK DÜŞÜNCE:

- Çansız nesnelere canlı bir kimlik vererek, onlarla konuşma ve iletişim eğilimindedir,
- Oyunlarında halıyı havuz, deniz, desenleri balık, değneği at,yapabilir,
- Çarptığı masayı suçlar, onun dövülmesinden mutlu olur,

AİLE İÇİ İLİŞKİLER VE TUTUM

○ **AİLE:**

- ✓ Çocuğun beslendiği, korunduğu, İleriye yönelik doğru ve yanlışların öğretildiği,
- ✓ Kişiliğin oluştuğu ve geliştiği,
- ✓ Ana-baba, çocuk ve diğer akrabaların bir arada yaşadığı ortam,
- ✓ Kişilik gelişiminde pek çok etken önemli, ancak ailenin tutum ve davranışı çok daha önemli,

○ **AİLE TUTUMU:**

- ✓ Aile bireylerinin inançlarını, psikolojik duygularını, onların doğru ve yanlışlarını yansıtan,
- ✓ Çoğu kez onların bilinçdışı gereksinimleri ile oluşan,
- ✓ Çoğu davranışlar zincirine dönüşmüş eğilimler,

AİLE İÇİ İLİŞKİLERİN ÇOCUĞA YANSIMALARINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER(1)

1. Toplumsal Norm ve Beklentiler,
2. Anne ve Babanın Kendi Yetiştiriliş Biçimi,
3. Anne ve Babanın Kişilik Yapısı ve Ruhsal Durumu,
4. Anne ve Baba Yaşı,
5. Evlilik Uyumu-Uyumsuzluğu,
6. Eşlerden Birinin Ölümü,
7. Uzun Süreli Ayrılık,
8. Ailenin Sosyo-Ekonomik Durumu,
9. İstenmeyen Gebelik Çocuğu,
10. Kalıtsal Özellikler,
11. Cinsiyet Beklentisi,
12. Çocuğun Doğum Sırası,
13. Anne Babanın Farklı Tutumları,
14. Çocuğun Kronik Hastalığı,Engellilik,

AİLE İÇİ İLİŞKİLERİN ÇOCUĞA YANSIMALARINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER(2)

1. TOPLUMSAL NORM VE BEKLENTİLER;

- **Cinsiyet ayırımı**,erkek çocuğuna atfedilen değer, (Ailenin soyunun erkek çocuk tarafından sürdürüleceği inancı, Çocuğa,sosyal güvence gözüyle bakılması),
- **Kız çocuğunun öğrenim ve meslek edinişini** ihmal etme,
- **Miras paylaşımında** adil davranmama,

2.ANNE VE BABANIN KENDİ YETİŞTİRİLİŞ BİÇİMİ;

- Kendi çocukluklarında uygun sevgi, ilgi ve disiplin yönünden sorun yaşamış anne ve babalar çocuklarına benzer tutum ve davranış göstermekte,
- **“Biz anamızdan, babamızdan böyle görmedik”, “Ben babamı görünce titrerdim,bizim oğlan kılını kıpırdatmıyor”,**

AİLE İÇİ İLİŞKİLERİN ÇOCUĞA YANSIMALARINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER(3)

3. ANNE VE BABANIN KİŞİLİK YAPISI VE RUHSAL DURUMU;

- Psikonevroz ve psikoz türü hastalıkların kalıtımla çocuklara geçme eğilimi yüksek,
- **Obsessif fobik, Obsessif kompulsif davranışlar** (yersiz kuşkulu, korkulu ve anlamsız hareketler) **Simetromani** (objeleri belli bir düzende sıralama) ve **Mizofobi** (aşırı temizlik düşkünlüğü ve kirlenme korkusu) türü normal dışı davranışlar anne ve babalardan öğrenilebilmekte,
- Ruh sağlığı iyi olmayan anne ve babalar çocuklara şiddet uygulayabilmekte,

AİLE İÇİ İLİŞKİLERİN ÇOCUĞA YANSIMALARINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER(4)

4.ANNE VE BABA YAŞI;

- İleri anne yaşı(35 ve üzeri) **down sendromlu** çocuk doğma riskini artırır,
- **Anne ve babanın yaşı ilerledikçe, aşırı koruyucu tutum** geliştirebilir, Bu çocuğun nörotik olma eğilimini artırır,

5.EVLİLİK UYUMU-UYUMSUZLUĞU;

- Aile içi kavgalarda özdeşim sorunu,
- Çocuğun suçlanması, "**Senin yüzünden kavga ettik**", "**Şu çocuk olmasa bir gün durmam**" sözleri suçluluğu artırır,

AİLE İÇİ İLİŞKİLERİN ÇOCUĞA YANSIMALARINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER(5)

6.EŞLERDEN BİRİNİN ÖLÜMÜ;

- Çocuğa gösterilen sevgi, ilgi, aşırı derecede artar, **acıma duygusuyla davranma** çocuğu etkileyebilir,
- Erkek çocuk baba; kız çocuk anne yerine, ya da kaybedilen obje yerine konularak çocuklardan **hızlı olgunlaşmaları** isteme eğilimi,
- Çocuğun da kaybedilebileceği kaygısı,

7.UZUN SÜRELİ AYRILIK;

- Anne ya da babanın evden uzun ya da kısa süreli ayrılıklarında **dönmeyeceği algısı ve kaygısı,**
- Çocuğun yanındaki, **çocuğa aşırı düşkün, aşırı koruyucu** ya da **aşırı baskıcı tutum** geliştirebilir,
- Çocuklarda **ayrılık anksiyetesi** gözlenebilir,

AİLE İÇİ İLİŞKİLERİN ÇOCUĞA YANSIMALARINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER(6)

8.AİLENİN SOSYO-EKONOMİK KONUMU;

- ❖ **Sosyo-ekonomik düzeyi yüksek ailelerde** çocuğun her istediği yerine getirme eğilimi nedeniyle;
- **Sorun çözme becerisinin geliştirilememesi,**
- **Doyumsuzluk ve mutsuzluk,**
- Yeterince zaman ayırlamaması ve ilgisizlik koşullarının da uygun olması halinde **madde bağımlılığı** tuzağına düşebilirler,
- ❖ **Sosyo-ekonomik düzeyi düşük ailelerde;**
- Temel gereksinimlerin yeterince karşılanamaması(Aşağılık Kompleksi),
- Yetersiz ve dengesiz beslenmeyle ilgili ruhsal sorunlar,
- Doyumsuzluk,
- Eğitim ve toplumsallaşma sorunları,
- Kolay sağlanabilen, **sigara, alkol ve solvent madde** kullanımı eğilimi,

AİLE İÇİ İLİŞKİLERİN ÇOCUĞA YANSIMALARINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER(7)

9.İSTENMEYEN GEBELİK ÇOCUĞU;

- Çocuğu kabullenmede güçlük
- Çocuğa şiddet ve örseleme,
- Gebelik sırasında bebeği sonlandırma düşüncesi ya da girişiminden duyduğu suçluluk duygusuyla **aşırı sevgi ve koruyucu tutum** ,

10.KALITSAL ÖZELLİKLER:

- Pek çok ruh hastalığı, fizik ve kişilik özellikleri, genler aracılığı ile kalıtsal olarak çocuklara geçmekte,
- Bu özellikler çoğu aile içi ilişkileri, çocuk ve çevresine yansımalarını etkiler,

AİLE İÇİ İLİŞKİLERİN ÇOCUĞA YANSIMALARINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER(8)

11.CİNSİYET BEKLENTİSİ;

- **Erkek beklerken bebeğin kız doğması:** Kabullenmede güçlük, çocuk ve annenin suçlanması, örselenmesi,
- **Kız beklerken bebeğin erkek doğması:** Ailenin özlem temelli doyumuna yönelik,çocuğa kız gibi davranma, “Şu bir kız olsaydı” sözleri, çocuğun cinsiyetinden hoşlanmaması ya da reddetmesi, anne babanın arzu ettiği ve beğendiği kız cinsiyetine eğilimi artırır, baba ile özdeşim kuramama, annenin cinsiyetini benimseme ,**Farklı Cinsel Kimlik** gelişebilir,

AİLE İÇİ İLİŞKİLERİN ÇOCUĞA YANSIMALARINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER(9)

12.ÇOCUĞUN DOĞUM SIRASI:

- **İlk çocuğu** çoğu aile daha fazla önemser ve özen gösterir. Bakım ve öğrenim için daha fazla disiplin ve baskı uygular. Daha fazla sorumluluk bekler,
- **Çocuk sayısı arttıkça** ilgi azalabilir,
- **Son çocuğa** daha fazla **ilgi, sevgi ve aşırı koruyucu davranabilir**. Ailelerde son çocuğu hep küçük görme, büyütmeme eğilimi gözlenir,
- İkinci çocuk doğduğunda, **birinci çocuk** kendisine ilginin azaldığını fark edebilir, **kıskançlık, anksiyete ve regresyon davranışlarında** bulunabilir.
- **Tek çocuklarda**, gösterilen ilgi, sevgi ve disiplin uyumsuzluğu ve koruyucu eğilim nedeniyle **nörotik yapılı** özellik gelişebilir,

AİLE İÇİ İLİŞKİLERİN ÇOCUĞA YANSIMALARINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER(10)

13. ANNE BABANIN FARKLI TUTUMLARI;

- Anne ya da babadan biri çocuğa disiplinli davrandığı sırada, diğerinin karşı çıkması, çocuğu haklı ya da haksız savunması ve koruması, çocukta olumsuz tepkiler gelişmesine, **erkek çocukta babaya, kız çocukta anneye özdeşleşme sorunu** gelişebilir,
- İlgisi, sevgisi ve disiplin dengesi olumsuz etkilenebilir,

14. ÇOCUĞUN KRONİK YA DA ÖLÜMCÜL HASTALIĞI, ÖZÜRLÜLÜK;

- Önceleri disiplinli olan, çocuğun isteklerine uygun sınır koyabilen anne-baba, hastalık durumunda daha kollayıcı ve koruyucu davranabilir,
- Akraba evliliklerinde taraflar birbirini suçlar,
- Aile bireylerinde birbirini ya da çocuğu suçlama eğilimleri gözlenir. Gebelikteki bazı etkenler gösterilerek tartışmalar yaşanır,
- Çocuğun ve ailenin mutsuzluk düzeyi artar,

TUTUM VE DAVRANIŞ YÖNÜNDE AİLE TÜRLERİ(1)

- Çocuğun ruhsal durumunu etkileyen en önemli faktör;
 - ✓ **Sevgi,**
 - ✓ **İlgi,**
 - ✓ **Disiplin** dengesi ve dozudur,
 - Çoğu aile dengeli davranış gösterememekte, aşırı ya da yetersiz davranmakta,
- **Aile Türleri;**
 1. Aşırı İlgi-Sevgi Gösteren Aile,
 2. Yetersiz İlgi-Sevgi Gösteren Aile,
 3. Aşırı Disiplinli Aile,
 4. Yetersiz Disiplinli Aile,

TUTUM VE DAVRANIŞ YÖNÜNDEN AİLE TÜRLERİ(2)

1.AŞIRI İLGİ VE SEVGİ GÖSTEREN AİLE;

- Aile çocuğun her istediğini yerine getirme eğiliminde,
- Bunlar **KORUYUCU AİLELER**'dir.Çocuklarda;
 - a. Sorun çözme yetersizliği** (Beceriksizlik),
 - b. Bebeksi kalma** (Hanım evladı),
 - c. Nörotik yapı** eğilimi,
 - d. Herkesten sevgi, ilgi bekler, ancak kendisi gösteremez,sevgi gösterilmemesi halinde tepkili ve kaprisli davranır,**
 - e. Engelli çocuk, yetim, tek evlat, uzun süre sonra edinilen evlat, ilerlemiş anne ve baba yaşı etkilidir,**

2.YETERSİZ İLGİ VE SEVGİ GÖSTEREN AİLE:

- Çocuğa gösterilen ilgi ve sevgi oldukça yetersizdir ya da hiç yoktur,
- Çocuğun gereksinimleri giderilmez, hep karşı çıkılır, her yaptığı eleştirilir,
- Sevecen ve gülüyüzle davranılması gereken durumlarda soğuk ve önemsiz varlıklar gibi davranılır,

TUTUM VE DAVRANIŞ YÖNÜNDE AİLE TÜRLERİ(3)

3.AŞIRI DİSİPLİN GÖSTEREN AİLE;

- Çocuğa çoğunlukla asık suratla, sert ses tonuyla yaklaşılır,
- Aksi halde çocuğun şımaracağından, saygısız yetişeceğinden korkulur,
- Çocuğun yaramazlık ve yanlış davranışlarından caydırılması amacıyla,
- Bağırma, çocuğu dövme, örseleme,
- Kulağını çekme, bağırma,
- Karanlık ortama kapatma ceza yöntemlerine başvurma eğilimindedirler,
- Çocukların kişiliğini kötü yönde etkileyen en önemli etkenlerden,

4.YETERSİZ DİSİPLİN GÖSTEREN AİLE;

- Çocuğun davranışlarıyla ilgilenip uyarıda bulunulması gerekirken, böyle aileler çocukla yeterince ilgilenmemektedir,
- Çocuklar, neyin doğru, neyin yanlış olduğunu yeterince algılayamayıp, olumlu davranışlar geliştiremeyebilirler,

TUTUM VE DAVRANIŞ YÖNÜNDEN AİLE TÜRLERİ(4)

- Kimi aileler, bu aile türlerinden birinin özelliklerini daha çok taşıırken, kimi aileler disiplin, sevgi, ilgi dengesini kuramayıp, birkaçının özelliklerini birlikte gösterir,
- İstenmeyen gebelik, evlilik dışı doğumlar, cinsiyet beklentisi, üvey anne-baba, aşırı kurallı kreş, bakımevi, çocuk yuvaları ve kimi okullar da, çocuğa gösterilen sevgi, ilgi yoksunluğunu ya da fazlalığını, aşırı ya da yetersiz disiplin tutumu etkileyen durumlar olabilir,
- Böyle ortamlarda büyüyen çocuklarda; aile bireyleriyle uygun özdeşleşememe, kendini aileye ait hissedememe, başkalarını sevememe, bencil davranma eğilimleri fazla görülebilir,

TUTUM VE DAVRANIŞ YÖNÜNDE AİLE TÜRLERİ(5)

○ HEM AŞIRI SEVGİ, İLGİ, HEM DE AŞIRI DİSİPLİN GÖSTEREREK UÇ DAVRANAN AİLE ÇOCUKLARI, **NÖROTİK YAPILI** OLABİLİR;

- Anksiyete(kaygı),
- Histeri(Konversiyon),
- Hastalık Hastalığı(Nevrasteni),
- Temizlik Hastalığı(Mizofobi),
- Aşırı Tertip-Düzen Hastalığı(Simetromani),
- Obsessif-Kompulsif Davranış,
- Obsessif-Fobik Davranış,
- Psikoköşomatik Hastalıklara Yatkınlık(Migren, Ülser, İrritabl Kolon, Ürtiker, Alerji, Esansiyel Hipertansiyon, Enfarktüs vb.)

TUTUM VE DAVRANIŞ YÖNÜNDEN AİLE TÜRLERİ(6)

- **YALNIZCA AŞIRI DİSİPLİN GÖSTERİP ,SEVGİ VE İLGİ GÖSTERMEYEN AİLEDE YETİŞEN ÇOCUKLARDA GELİŞEBİLECEK DAVRANIŞLAR;**
 - Öç alma,
 - Suça ve intihara eğilim,
 - Toplum kurallarına karşı çıkmama ve kuralları çiğneme,
 - Psikopatik kişilik,
 - Sevilmeme algısı,

TUTUM VE DAVRANIŞ YÖNÜNDEN AİLE TÜRLERİ(7)

o SONUÇ;

- Normalde aşırıya kaçmadan,
- Yeri geldiğinde **ilgi ve sevgiyle yaklaşma**,
- Yeri geldiğinde de **disiplinli davranmak**,
- **İLGİ-SEVGİ-DİSİPLİN dengesini** göz önünde bulundurmak,
- **Güdüleyerek eğitici davranmak**, ruhsal gelişimi olumlu yönde etkileyen en önemli etmenlerdir,

KAYNAKLAR

- Gökler, B., (1998) "Çocuk Ruh Sağlığının Gelişimsel Temel Özellikleri" H.Ü.T. F. Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Türk Tabipler Birliği (TTB), Ankara Tabib Odası (ATO). Birinci Basamak Hekimlerinin sürekli Eğitimi, Çocuk Ruh Sağlığı Kursu Ders Notları, (12-13 Mart 1998)
- Sonuvar, B., (1998) "Aile İçi İlişkiler ve Tutumlar" Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı. TTB-ATO Birinci Basamak Hekimlerinin Sürekli Eğitimi. Çocuk Ruh Sağlığı Kursu Ders Notları (12-13 Mart 1998)
- Clark, R. B., (1993) "Pediatriinin Psikososyal Yönleri ve Psikiyatrik Bozukluklar" (Çev: Füsün Çuhadaroğlu), Çocuk Hastalıkları Tanı ve Tedavi. Ankara; Barış Kitabevi. 1. Baskı, 2. Cilt.
- Cebiroğlu, R., (1982) "Çocuk Akıl Sağlığı ve Hastalıkları (Çocuk Psikiyatrisi)" İstanbul Tıp Fakültesi Klinik Ders Kitapları. İstanbul: Sanal Matbaacılık, Cilt: 17,
- Önder,Ö.R.,(2004) "Çocuk Ruh Sağlığı",KPSS-SB Sağlık Bilimleri.Ankara:Selim Kitabevi,2.bs.s.:345-362.